

НОВИ САД - На данашњи дан 1773. године убијен је авантуриста, познат као "лажни цар Шћепан Мали", којем је успело да се наметне као владар Црне Горе. Пореклом је био Србин из Далмације. Збацио је 1766. са власти митрополита Саву. Представљао се као руски цар Петар III, којег је 1762. са престола уклонила његова супруга Катарина II, позната као Катарина Велика. Сузбијао је крвну освету, настојао да искорени потпуно уобичајену пљачку и отимачину, увео је некакав суд, градио путеве и чак почео попис становништва. Убио га је на спавању један његов слуга иза којег је стајао скадарски паша.

Данас је четвртак, 22. септембар, 265. дан 2022. До краја године има 100 дана.

1241 - Исландски писац и историчар Стурулсон Снори, аутор најобимније саге о норвешким краљевима, убијен је у завери у којој је учествовао и његов зет Гисур Торвалдсон. Убиство је наручио норвешки краљ Хакон VI Хаконсон, јер је Снори као вођа моћног рода Стурлунга био препрека његовим плановима, укључујући припајање Исланда Норвешкој, што му је успело 1262.

1499 - Миром у Базелу окончан је Швабски рат између Швајцарске лиге и немачког владара Максимилијана I, којим је Швајцарска стекла независност.

1499 - После победе над млетачком флотом Турци су опустошили Венецију.

1735 - Роберт Волпол постао је први британски премијер који се уселио у резиденцију у Даунинг стриту број 10 у Лондону.

1789 - Руско-аустријске снаге под командом руског војсковође Александра Суворова нанеле су тежак пораз Турцима у бици код Римника.

1791 - Рођен је енглески физичар и хемичар Мајкл Фарадеј, који је 1831. открио закон електромагнетске индукције, што је научни основ електротехнике, а 1833. два основна закона електролизе - основ електрохемије и учења о електрицитету са гледишта корпускуларне структуре. Открио је и везу магнетног поља и светлости, утемељио учење о физичком пољу, унапредио хемију и оптику. Његовим именом названа је мерна јединица за електричну капацитивност - фарад (ознака Ф) - и више ефеката и уређаја: "Фарадејев тамни простор", "Фарадејев ефекат", "Фарадејев цилиндар", "Фарадејев број". Није био математичар па је његове идеје и проналаске математички формулисао и разрадио енглески теоријски физичар Џејмс Клерк Максвел. Дела: "Експериментална истраживања у електрицитету", "Експериментална истраживања у хемији и физици", "О разним силама у природи", "Предавања о хемијској историји једне свеће".

1862 - Ото фон Бизмарк је постао пруски канцелар (председник владе). Водио је изразито активну политику с циљем да уједини Немачку под пруским водством. При том је успешно започео и водио неколико ратова - против Данске, Аустрије и Француске.

1862 - Председник САД Абрахам Линколн објавио је да су сви црни робови у побуњеним јужним државама слободни од 1. јануара 1863.

1882 - Умрла је српска сликарка Катарина Ивановић, прва жена члан Српског ученог друштва. Сликаство је учила у Пешти и Бечу, живела је у Паризу и Београду, потом до смрти у родном Стоном Београду (Секешфехервар) у Мађарској. Сликала је портрете, историјске жанр-композиције и с посебним успехом мртве природе. Неке њене слике су међу најбољим примерима српског класицизма, попут "Портрета књегиње Персиде Карађорђевић", "Аутопортрета", "Корпе с грожђем".

1885 - Рођен је амерички филмски режисер и глумац аустријског порекла Ерих фон Штрохајм, протагониста снажног натуралистичко-сензуалног стила у кинематографији, један од највећих режисера доба немог филма. У Француској је на самрти 1957. одликован Легијом части. Филмови: режија - "Слепи мужеви", "Луде жене", "Похлепа", "Свадебни марш", "Краљица Кели", глума - "Велика илузија", "Нестали из Сент-Ажила", "Булевар сумрака".

1895 - Рођен је амерички филмски и позоришни глумац Пол Муни, познат по улогама у криминалистичким филмовима, потом је често глумио у филмским биографијама знаменитих људи. Филмови: "Лице са ожиљком", "Добра земља", "Прича о Лују Пастеру" (Оскар), "Живот Емила Золе".

1915 - Умро је српски археолог и историчар уметности Михаило Валтровић, први професор археологије на Великој школи у Београду, управник Народног музеја, оснивач Српског археолошког друштва, члан Српске краљевске академије. Покренуо је часопис "Старинар" и међу првима истраживао српску средњовековну архитектуру и уметничко-занатске предмете из средњег века. Творац је идејног и ликовног решења ордена Кнеза Лазара - најраскошнијег ордена Краљевине Србије и Југославије. Дела: "Грађа за историју уметности у Србији", "Поглед на стару српску црквену архитектуру".

1918 - Рођен је мексички виолиниста пољског порекла Хенрик Шеринг, један од највећих мајстора виолине уопште. Оплеменио је класичан и савремени репертоар изванредном техником и стилском културом. Емигрирао је кад је нацистичка Немачка 1939. напала Пољску и до 1945. у Лондону је био официр за везу пољске избегличке владе и преводилац шефа владе, генерала Владислава Сикорског. Професор Музичког факултета у Мексику постао је 1945, а од 1953. је као амбасадор добре воље мексичке владе приређивао концерте који су одушевљавали публику широм света.

1932 - Рођен је Ингемар Јохансон, шведски боксер, шампион света 1959. у тешкој категорији. Светску титулу освојио 1959. победивши Американца Флојда Патерсона нокаутом у трећој рунди, у спектакуларном мечу који је одржан на "Јенки" стадиону у Њујорку. Професионални првак Европе постао је 1956. нокаутиравши Италијана Франка Кавићија. На Олимпијским играма у Хелсинкију 1952. освојио је сребрну медаљу, али му је она одузета, пошто је дисквалификован током финалног меча са америчким боксером Едом Сандерсом. Медаља му је званично враћена 30 година доцније.

1934 - У експлозији у руднику Гресфорд у Велсу погинуло је више од 260 рудара.

1939 - Рођена је Џунко Табеи, прва жена која је освојила Монт Еверест, али и седам највиших врхова света. Као чланица јапанске женске експедиције на Еверест 1975, освојила је тај врх. Други рекорд је остварила 1992. године, када је постала прва жена

која је освојила највише врхове свих седам континената. Била је познати еколошки активиста.

1960 - Проглашена је независност афричке државе Мали с председником Модибом Кеитом. Мали је до тада био саставни део Француске Западне Африке под именом Француски Судан.

1969 - Кина је саопштила да је извела прву подземну нуклеарну пробу.

1974 - Саопштено је да је у урагану у централноамеричкој држави Хондурас погинуло око 5.000 особа.

1980 - У Београду је у присуству 2.000 делегата из 150 земаља отворено 21. заседање генералне конференције УНЕСКО.

1980 - Непријатељства између Багдада и Техерана ескалирала су у Ирачко-ирански рат када су ирачке снаге продрле у југозападни део Ирана, решене да успоставе контролу над стратешки значајном делтом Шат-ел-Араб на улазу у Персијски залив.

1985 - Француски председник владе Лоран Фабијус признао је да су француски тајни агенти, на основу наређења владе, у Новом Зеланду потопили брод "Дугин ратник" организације "Гринпис", која се огорчено противила француским нуклеарним експериментима у јужном Пацифику, у Француској Полинезији.

1990 - У Сремским Карловцима је, уз учешће око 100.000 особа, одржана централна свечаност 300. годишњице велике сеобе Срба под патријархом Арсенијем III Чарнојевићем.

1990 - Саудијска Арабија протерала је јеменске и јорданске дипломате и прекинула снабдевање Јордана нафтом, оптужујући те две државе да подржавају Ирак.

1992 - На пленарној седници Генералне скупштине УН из рада тог тела искључена је Југославија. Мисији СРЈ при УН дозвољено је само да контактира са Саветом безбедности и другим надлежним телима УН.

1995 - У удесу америчког војног авиона на Аљасци, који је носио радарски уређај АВАКС, погинуле су 24 особе.

1996 - Аустралијанац Боб Дент, неизлечиви болесник од рака, постао је први човек у свету којем је на основу новог закона о еутаназији медицинско особље легално помогло да помоћу смртоносне ињекције изврши самоубиство.

1999 - У Београду се више од 20.000 особа окупило на првом у серији протестних скупова у организацији опозиционог "Савеза за промене", на којем је затражена оставка председника СРЈ Слободана Милошевића, формирање прелазне владе с Драгославом Аврамовићем на челу и одржавање избора.

1999 - Терористи такозване ОВК су у његовој кући у Приштини убили фоторепортера Момира Стокућу, истакнутог уметничког фотографа са Космета.

1999 - Представници Срба у Прелазном савету Космета владика Артемије и Момчило Трајковић поднели су оставке пошто је, три месеца од доласка Кфора, констатовано да је такозвани мултиетнички концепт доживео пораз. Са Косова и Метохије је у том периоду прогнано више од 200.000 Срба, при чему је терористичка такозвана Ослободилачка војска Косова преображена је у Косовски заштитни корпус. Овим је нарушена Резолуција 1244 Савета безбедности УН којом је, осим Кфора, забрањено постојање било какве оружане силе на Косову и Метохији.

2004 - Умро је српски драмски писац Ђорђе Лебовић, оснивач и први председник Удружења драмских писаца Србије. По својим радио-драмама постао је познат и у свету, а у нашој земљи освојио је три пута Стеријину награду. Аутор је "Логорске трилогије", коју чине позоришне драме "Небески одред" из 1957. године, "Халелуја" из 1965 (први пут изведена у Варшави) и "Викторија" из 1968. године.

2006 - У железничкој несрећи у Латену у Доњој Саксонији погинуло је 25 особа. Несрећа се догодила приликом експерименталне вожње од око 200 километара на сат супер-брзог, такозваног лебдећег воза.

2007 - Умро је француски глумац и пантомимичар Марсел Марсо. Рођен је 1923. у Стразбуру и био је припадник француског Покрета отпора током Другог светског рата. Пантомимичар који је прославио ову уметност у другој половини 20. века, године 1947. створио је лик Бипа, меланхоличног клоуна у белом, који је постао његов алтер его. Бипо је био инспирисан Чарлијем Чаплином и уметношћу неких филмова. Носилац Легије части, добитник Ордена за заслуге, Марсо је 2002. именован за амбасадора добре воље Уједињених нација.

2010 - Преминуо је Предраг Тасовац, српски глумац. Студирао је економију а потом књижевност, тада на Филозофском факултету. Глумом је почео да се бави средином четрдесетих година прошлог века у Народном позоришту. Члан Београдског драмског је постао 1947. да би се 1953. вратио у Народно позориште, којем остаје веран до последњег дана. Оставио је неизбрисив траг у историји српског театра и глуме уопште.

2018 - Током војне параде у граду Ахваз, на југозападу Ирана, у терористичком нападу, убијено је 30 особа, укључујући пет нападача, а 70 је повређено. Такозвана Исламска држава објавила је да стоји иза напада.

(Танјуг)